

تحلیل شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی هدف طرح منارید در کرمانشاه

سوسن نوربخش^۱، لاله صالحی^{۲*}

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی پایدار و منابع طبیعی، پردیس کشاورزی

و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

^۲ استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۴؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۰

چکیده

متنوع‌سازی منابع درآمدی خانوارهای روستایی از طریق توانمندسازی آنها برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید و پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی آن به عنوان یکی از راهبردهای حفاظت از محیط زیست شناخته شده است. بر این اساس، «دفتر عمران سازمان ملل متحد» و «تسهیلات جهانی محیط زیست» اقدام به اجرای طرح منارید با هدف تقویت توانمندی‌های کارآفرینانه‌ی روستاییان در مناطق مختلف جهان کرده‌اند. یکی از گروه‌های هدف این طرح، زنان روستایی بخش بیلوار در استان کرمانشاه بود. اما این‌که پروژه‌ی مذکور به توسعه‌ی کدام شایستگی‌های کارآفرینانه در جامعه‌ی هدف نایل گشته، هنوز به روشنی پاسخ داده نشده است. از این‌رو، هدف این پژوهش تحلیل شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی هدف این طرح در استان کرمانشاه بود. مشارکت کنندگان در پژوهش شامل ۱۷ تن از زنان کارآفرین هدف طرح بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدف‌مند و از نوع ارجاع زنجیره‌ای تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب شدند. ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها، تکنیک تحلیل مضمون بود. روایی درونی ابزار پژوهش از طریق اعتباریابی توسط اعضا و فرآیند مثلث‌سازی و روایی خارجی از راه تکنیک حداکثر تنوع در انتخاب نمونه‌ها تأیید شد. یافته‌ها نشان داد که شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان مورد مطالعه در سه مضمون محوری شایستگی‌های محیطی، شایستگی‌های فردی، و شایستگی‌های کسب منابع قابل طبقه‌بندی هستند و هر یک از آنها، دارای مضامین سازمان‌دهنده و پایه‌ای دیگری می‌باشند. در نهایت، روابط بین شایستگی‌های سه‌گانه‌ی استخراج شده، در قالب یک مدل نظری ارائه شد و راه‌کارهای مترتب بر آن در قالب پیشنهادهایی کاربردی برای تقویت شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی ارائه گردید.

واژه‌های کلیدی: شایستگی‌های کارآفرینانه، تخریب محیط‌زیست، طرح منارید، زنان روستایی، تحلیل مضمون.

*نویسنده مسئول: Lsalehi@razi.ac.ir

مقدمه

کارآفرینی و توسعه‌ی شایستگی‌های مربوط به آن در میان احاد جامعه به عنوان راهی برای مقابله با چالش‌های کنونی و پیش‌روی جامعه و از جمله مشکلات زیست‌محیطی و تخریب بی‌رویه‌ی آن در اثر بهره‌برداری بیش از اندازه توسط بهره‌برداران، مورد توجه و تأکید قرار گرفته است (de Guimaraes et al., 2018; Vuorio et al., 2018; Lüdeke-Freund, 2020; Pöder et al., 2019). بر مبنای چنین استدلالی، پروژه‌ی بین‌المللی منارید^۱ توسط «دفتر عمران سازمان ملل متحد»^۲ و «تسهیلات جهانی محیط زیست»^۳ با هدف مدیریت یکپارچه‌ی منابع طبیعی در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا از طریق توانمندسازی بهره‌برداران محلی و توسعه‌ی شایستگی‌های کارآفرینی آنها به اجرا درآمد و مساحتی حدود ۴۹۲۳۰ هکتار از اراضی استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمانشاه، یزد، سمنان و تهران را تحت پوشش قرار می‌داد و هم‌اکنون نیز در سایر استان‌های کشور در حال اجرا است (فولادیان و همکاران، ۱۳۹۵).

همان‌طور که اشاره شد، متنوع‌سازی منابع درآمدی خانوارهای روستایی از طریق توانمندسازی آنها برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید و پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی آنان یکی از راهبردهای این طرح برای حفاظت از منابع طبیعی بود (Anthopoulou, 2010). در این بین، مجریان طرح توجه ویژه‌ای به پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی به دلیل پیشگام بودن آنها در زمینه‌ی اجرای بسیاری از طرح‌های کارآفرینانه‌ی مرتبط با بخش کشاورزی، تشکیل نیمی از جمعیت مناطق روستایی و جایگاه برجسته‌ی آنان در انتقال فرهنگ و ارزش‌های حفاظت زیست‌محیطی به نسل‌های آینده

معطوف کردند (Testa et al., 2019). استدلال بر این است که پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی زمینه‌ساز استفاده‌ی بهینه از ظرفیت‌های بکر محلی و بهبود وضعیت اقتصادی محیط‌های روستایی می‌شود که در نهایت به کاهش فشار بر محیط زیست کمک شایان توجهی خواهد کرد (Han et al., 2019).

افزون بر این، پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی آنها را قادر به انجام فعالیت‌های اقتصادی مستقل و اتخاذ «تصمیمات استراتژیک» برای زندگی آینده‌ی خود مانند ازدواج، تحصیلات، اشتغال و فرزندآوری می‌کند (Ruszczak et al., 2020). شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان، قدرت تصمیم‌گیری آنها را بیشتر و دسترسی آنها به منابع را گسترش می‌دهد و زمینه‌ساز بهبود کیفیت زندگی آنها می‌شود (Ganle et al., 2015).

بنابراین، نمی‌توان انتظار داشت که بدون توجه به توانمندسازی و هدایت مهارت‌های کارآفرینانه‌ی زنان (روستایی)، به اهداف توسعه‌ی پایدار و از جمله پایداری زیست‌محیطی در مناطق روستایی دست یافت (حسینی و لشگرآرا، ۱۳۹۳). به عبارت دیگر، شناسایی شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی و هدایت خلاق آنها می‌تواند در بهره‌برداری از ظرفیت‌های این قشر عظیم اجتماعی در جهت متنوع‌سازی منابع اقتصادی برای حفاظت از محیط زیست کمک قابل توجهی نماید (طیب‌زاده و لشگرآرا، ۱۳۹۲).

با این وجود، هنوز مشخص نشده است که پروژه‌ی منارید کدام شایستگی‌های کارآفرینانه را در زنان روستایی هدف، توسعه داده است و یک شکاف پژوهشی در این زمینه به شدت احساس می‌شود. شناخت این شایستگی‌ها از آن جهت اهمیت دارد که می‌توانند به عنوان یک راهنما برای توسعه‌ی شایستگی‌های کارآفرینانه در زنان روستایی سایر نقاط کشور جهت حفاظت از منابع طبیعی مورد استفاده قرار

1. MENARID
2. UNDP
3. GEF

شایستگی‌های مفهومی، شایستگی‌های فنی و شایستگی‌های سازمان‌دهی و رهبری است (Al Mamun and Fazal, 2018).

شایستگی شخصی به توانایی‌هایی اشاره دارد که به تقویت قدرت شخصی و افزایش اثربخشی در انجام وظایف چالش برانگیز کمک می‌کند. این شایستگی شامل عزم و خودباوری، هوش هیجانی و خودآگاهی، خودکنترلی و تحمل استرس، خودانگیزگی و خود مدیریتی است (Santos et al., 2019; Stenholm and Nielsen, 2019).

شایستگی استراتژیک شامل تفکر استراتژیک است و نشان دهنده‌ی توانایی کارآفرینان برای توسعه چشم‌انداز آینده و انجام اقدامات استراتژیک می‌باشد. این شایستگی کارآفرینان را ملزم به تفکر فراتر از عملیات روزمره می‌کند. داشتن این چشم‌انداز به کارآفرینان این امکان را می‌دهد که بر اقدامات و تصمیمات خود به صورت استراتژیک متمرکز شوند (Zainol and Al Mamun, 2018; Tehseen et al., 2019).

شایستگی مفهومی به توانایی تفکر خارج از چارچوب مربوط می‌شود و غالباً در توانایی برانگیختن الگوهای تفکر و ایده‌ها و مفاهیم جدید منعکس می‌شود. این توانایی به کارآفرینان اجازه می‌دهد تا کارها را به گونه‌ای متفاوت انجام دهند و با دیدگاه‌های جدید ارزش‌آفرینی کنند. توانایی تفکر تحلیلی و کنار آمدن با عدم قطعیت به شدت به شایستگی‌های مفهومی کارآفرین بستگی دارد. شایستگی مفهومی منعکس کننده توانایی‌های مفهومی کارآفرینان مانند تجزیه و تحلیل، حل مسئله، تصمیم‌گیری، نوآوری و ریسک‌پذیری است (Ataei et al., 2020).

شایستگی فنی شامل توانایی استفاده از تکنیک‌ها و ابزارهای مربوط به کسب و کار است. این شایستگی

گیرند. بنابراین، هدف این پژوهش شناسایی شایستگی‌های ایجاد شده در زنان روستایی هدف طرح منارید در استان کرمانشاه است تا بتوان با استفاده از آنها، برنامه‌های اثربخش‌تری را برای توسعه‌ی شایستگی‌های کارآفرینی پایدار زنان روستایی ارائه و اجرا کرد. لازمی این امر، داشتن شناختی جامع از شایستگی‌های کارآفرینی با توجه به تعاریف و پژوهش‌های انجام شده در این حوزه است که در ادامه به آنها پرداخته خواهد شد.

مبانی نظری و پیشینه‌ی پژوهش

شایستگی به عنوان مجموعه‌ای از دانش، ویژگی‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های یک فرد تعریف می‌شود که بر بخش عمده‌ای از شغل وی تأثیر می‌گذارد، عملکرد شغلی را تبیین می‌کند و می‌توان آن را با استانداردهای پذیرفته شده اندازه‌گیری کرد. شایستگی‌های کارآفرینی نیز دارای عناصر مشابهی است که بسته به دیدگاه فلسفی پژوهشگران مختلف، تفاوت‌هایی در تعاریف آن مشاهده می‌شود (Bell and Bell, 2020). با این حال، در یک تعریف جامع می‌توان شایستگی‌های کارآفرینی را بدین شکل تعریف کرد: شایستگی‌های کارآفرینی به عنوان دانش، انگیزه‌ها، خودآگاهی‌ها، نقش‌های اجتماعی و مهارت‌هایی تعریف می‌شوند که به ظهور، تداوم و یا رشد کسب‌وکارهای مخاطره‌آمیز (نوظهور) کمک می‌کنند. افرادی که به این شایستگی‌ها مجهز باشند، کسب‌وکارهای جدید را ایجاد و از طریق سازماندهی منابع و فرصت‌ها به ایجاد ارزش افزوده کمک می‌کنند (Bird, 2019). به عبارت دیگر، تمام توانایی‌هایی که یک کارآفرین برای اجرای نقش شغلی متمرکز به آنها نیاز دارد، به عنوان شایستگی کارآفرینی تعریف می‌شود و در برگیرنده‌ی شایستگی‌های شخصی، شایستگی‌های استراتژیک،

شایستگی‌های درونی یک کارآفرین مانند منبع کنترل تأکید و تمرکز دارد (Fox et al., 2018; Bauman and Lucy, 2021). در مقابل، دیدگاه محیطی بر این باور است که کارآفرین جدا از اجتماع نیست و شایستگی برقراری ارتباطات اجتماعی، مهم‌ترین شایستگی شناسایی شده برای کارآفرین در این دیدگاه است (Emami and Klein, 2020; Long et al., 2018).

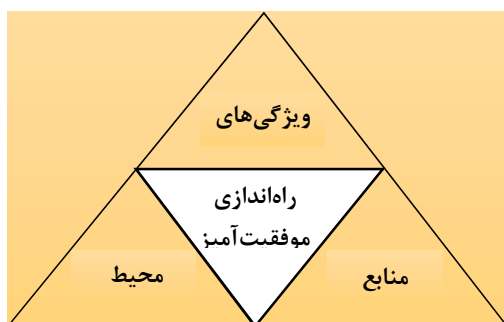
بر اساس مطالب ارائه شده و پژوهش‌های انجام شده درباره‌ی شایستگی‌های کارآفرینی (Fichter et al., 2016; Bhoganadam and Rao, 2017; Cole and Sokolyk, 2018) ایجاد، شناسایی، ارزیابی و اجرا یا استفاده از فرصت‌های کارآفرینی چالشی شگرف و پیچیده برای کارآفرینان به وجود می‌آورد که نیازمند صلاحیت‌های ویژه‌ای در میان آنان است. کارآفرینان باید دو مبحث مختلف را به بهترین شکل با یکدیگر تلفیق کنند: ۱) راه‌اندازی فعالیت‌ها و فرایندهایی که منجر به شناسایی، ارزیابی و بهره‌برداری از مزایای فرصت‌های کسب و کار می‌شود، و ۲) کمک به توسعه‌ی پایدار (Terán-Yépez et al., 2020). انجام چنین امری یک فعالیت پیش‌کنشانه و خلاقانه است (Klewitz and Hansen, 2014) و نیازمند شایستگی شناسایی فرصت‌ها و مهارت‌های بین فردی است که کارآفرینان را قادر به تعامل و یادگیری از ذینفعان می‌کند (Terán-Yépez et al., 2020). Shepherd and Patzelt (۲۰۱۷) و Hermann and Bossle (۲۰۲۰) با توجه به ویژگی‌های فرایند کارآفرینی، مجموعه‌ای از صلاحیت‌های مورد نیاز برای کارآفرینی را بیان کرده‌اند: شایستگی تفکر سیستمی^۱، استقبال از تنوع و دانش بین‌رشته‌ای^۲، تفکر پیش‌نگرانه^۳، شایستگی هنجاری^۴، صلاحیت‌های بین فردی^۵، و صلاحیت

شامل داشتن دانش ابزارها و عملکرد ابزارها، ماشین‌ها یا روش تحقیق و تسلط بر وظایف یا محتوای کار است (Al-Jinini et al., 2019; Hwang et al., 2020). شایستگی سازماندهی و رهبری بیان می‌دارد که کارآفرینان به عنوان مالک یک کسب‌وکار ملزم به انجام وظایف گوناگون و مدیریت حوزه‌های عملکردی مختلف هستند و این امر مستلزم داشتن توانایی برنامه‌ریزی و سازماندهی منابع مختلف در سازمان است. صاحبان کسب‌وکار باید بتوانند فعالیت‌های تجاری خود را از نزدیک نظارت کنند تا فعالیت‌ها به درستی انجام شوند. علاوه بر این، مدیریت منابع انسانی به عنوان فعالیت متمایزی گزارش شده است که کارآفرینان را ملزم می‌کند تا خود را به مهارت‌های سازمان‌دهی به‌ویژه رهبری، تفویض اختیار و آموزش مجهز کنند (Seikkula-Leino and Salomaa, 2020; Postuła and Majczyk, 2018).

همان‌طور که مشاهده می‌شود، شایستگی‌های بیان شده در انطباق کاملی با دیدگاه‌های سه‌گانه‌ی کارآفرینی هستند (شکل ۱). دیدگاه اول کارآفرینی (دیدگاه مبتنی بر منابع) بیان می‌دارد که شناسایی و پیگیری فرصت‌های کسب‌وکار اصلی‌ترین شایستگی مورد نیاز برای یک کارآفرین است (Hajizadeh and Valliere, 2021; Moroz and Hindle, 2012). طبق این دیدگاه، کارآفرین دارای خصوصیات شخصی برتر از تغییرات اجتماعی، اقتصادی، محیطی و تکنولوژیکی برای اهداف کارآفرینانه خود و معرفی تولیدات جدید، روش‌های جدید تولید، بازارهای جدید، و راه‌های جدید سازماندهی فرآیندهای تجاری بهره می‌برد (Cui et al., 2016). هوشیاری نسبت به عدم تقارن به وجود آمده در نظام اجتماعی و اقتصادی اصلی‌ترین شایستگی فرد کارآفرین در این دیدگاه محسوب می‌شود (McKelvie et al., 2020; Ismail and Zainol, 2017; Gast et al., 2018). دیدگاه دوم بر

1. Systems thinking competence
2. Embracing diversity and interdisciplinarity
3. Foresighted thinking
4. Normative competence
5. Interpersonal competence

بهره برده است (کرمی و همکاران، ۱۳۹۸). روش‌های کیفی، تصویری جامع و دقیق از موضوع مورد بررسی از دیدگاه درونی‌ها ارائه می‌دهند و نتایج واقعی‌تری از موضوع، به‌ویژه در نواحی کم‌برخوردار برای محققان فراهم می‌آورند (Poria et al., 2011). تحلیل داده‌های کیفی راهی است که پژوهشگر از طریق آن مفهومی از داده‌های گردآوری شده ایجاد و به دیگران انتقال می‌دهد (Ritchie et al., 2013). بر مبنای تکنیک تحلیل مضمون، اقداماتی بدین شرح در این پژوهش انجام شد: (۱) مصاحبه با مشارکت کنندگان، مشاهده مستقیم، یادداشت‌برداری، و ضبط شواهد و یافته‌ها در جریان مصاحبه‌ها (زیبیدی و همکاران، ۱۴۰۰؛ ۲) پیاده‌سازی متن مصاحبه‌ها؛ (۳) قرار دادن متن‌های پیاده‌سازی شده به صورت توصیفی در کنار همدیگر؛ (۴) تشکیل شبکه‌ی مضامین؛ و (۵) تحلیل مقایسه‌ای مضامین استخراج شده بر اساس فرآیند کدگذاری سه سطحی (کدگذاری پایه، محوری و سازمان‌دهنده) (Abedi Ja'fari et al., 2011).

شکل ۱- مؤلفه‌های اجرای موفقیت‌آمیز یک کسب و کار

انتخاب شرکت‌کنندگان در پژوهش به صورت هدف‌مند و در دو مرحله انجام گرفت: در مرحله‌ی اول، محدوده‌ی روستاهای مورد مطالعه مشخص شد. بدین منظور، با هماهنگی و کسب اطلاعات لازم از سازمان جهاد کشاورزی و اداره‌ی کل منابع طبیعی استان کرمانشاه، روستاهایی که غالب طرح‌های

مدیریت استراتژیک^۱ در پژوهشی دیگر، Kyrgidou et al. (۲۰۲۱) با به‌کارگیری دیدگاه مبتنی بر شایستگی‌های شرکت^۲، شایستگی‌های زنان کارآفرین را بدین شرح شناسایی کردند: شایستگی‌های مدیریتی و شایستگی استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای افزایش تعاملات اجتماعی و به تبع آن، افزایش سهم خود از بازار فروش محصول. افزون بر این Revell-Love and Revell-Love (۲۰۱۶) با به‌کارگیری مدل معادله‌های ساختاری، مهم‌ترین شایستگی‌های کارآفرینی زنان را به ترتیب اهمیت بدین شرح شناسایی کردند: شایستگی‌های فردی و ارتباطی، شایستگی‌های مربوط به کسب‌وکار و مدیریتی و شایستگی داشتن روابط انسانی. وسعت شبکه‌ی اجتماعی نیز شایستگی دیگری است که در تربیت کارآفرینان باید مورد توجه قرار گیرد (Bizri, 2017). تأثیر شبکه‌های اجتماعی در موفقیت کسب‌وکار را می‌توان در اثرگذاری آن بر شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه مشاهده کرد (Sallam et al., 2019).

همان‌طور که مشاهده می‌شود، پژوهش‌ها و مبانی نظری نشان می‌دهند که شایستگی‌های کارآفرینی دربرگیرنده‌ی طیف وسیعی از شایستگی‌ها هستند که بدون داشتن یک راهنمای مبتنی بر نظریه نمی‌توان آنها را شناسایی و دسته‌بندی کرد. بر این اساس، این پژوهش با توجه به مجموع پژوهش‌های انجام شده و نظریه‌های مرتبط با شایستگی‌های کارآفرینی، مدل نظری پژوهش را مطابق با شکل (۱) ارائه کرده است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ پارادایم در گروه پژوهش‌های کیفی قرار دارد و از حیث روش از تحلیل داده‌های کیفی^۳ با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون^۴

1. Strategic management and action competences
2. Competence-based view of the firm
3. Qualitative data analysis
4. Thematic

مشاهده مستقیم، مصاحبه انفرادی، مطالعه اسناد و مدارک و ضبط و یادداشت‌برداری از مصاحبه‌ها انجام شد. برای رسیدن به روایی خارجی از تکنیک حداکثر تنوع در انتخاب نمونه‌ها استفاده شد. عینت یافته‌ها نیز با استفاده از شیوه‌ی هدایت دقیق جریان مصاحبه توسط کمیته‌ی راهنما و انجام مصاحبه به صورت جداگانه اما موازی و مقایسه‌ی آنها با یکدیگر انجام شد (Abedi Ja'fari et al., 2011).

یافته‌ها

شایستگی‌های محیطی ایجاد شده در زنان روستایی هدف طرح: یکی از مضامین فراگیر انتزاع شده از تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، **شایستگی‌های محیطی زنان** هدف طرح منارید بود. این توانمندی‌ها تأکید ویژه‌ای بر تعداد و شدت پیوندهای کارآفرین با جامعه‌ی پیرامونی (از جمله سازمان‌های دولتی و غیردولتی) دارد. شایستگی‌های محیطی به توانایی کارآفرین برای در اختیار داشتن دیدگاه مشتریان در تعامل با آنها تأکید می‌کند و به فرد کارآفرین کمک می‌کند که نیازهای مشتریان را درک کند و تمهیدات لازم برای آن را بیاندیشد. در واقع، **تعامل اجتماعی و شناخت بازار** به‌عنوان دو مضمون سازمان دهنده‌ی شایستگی‌های محیطی در این پژوهش شناسایی شدند (جدول ۱). مضمون سازمان دهنده‌ی تعامل اجتماعی از مضامین پایه‌ای دیگری بدین شرح تشکیل شده است: همکاری با نهادها، مشورت با دیگران به هنگام تصمیم‌گیری، به‌اشتراک‌گذاری تجارب، انجام فعالیت‌های گروهی، و سخن‌وری و توان نفوذ در دیگران. از سوی دیگر، مضمون سازمان دهنده‌ی شناخت بازار از مضامین پایه‌ای آگاهی از فرصت‌های کسب‌وکار، آگاهی از علاقه‌مندی‌های مشتریان، و توانایی اولویت‌بندی در تولید محصولات تشکیل می‌شود. این یافته‌ها نشان می‌دهند که یک فرد کارآفرین برای موفقیت در

توانمندساز در آنجا اجرا شده بود، شناسایی شدند. بر این پایه، دهستان پشت دربند و زنان روستاهای بولان، رزین، زامله، سراب شاه حسین و سرزامله به عنوان جامعه‌ی آماری انتخاب شدند؛ در مرحله‌ی دوم، با به‌کارگیری روش نمونه‌گیری هدف‌مند از نوع ارجاع زنجیره‌ای^۱ تا رسیدن به اشباع نظری، مشارکت‌کنندگان در پژوهش شناسایی شدند ($n=17$). از این تعداد، ۳ نفر در فعالیت‌های مرتبط با صنایع دستی (فرش‌بافی، گلیم‌بافی، جوراب بافی، جاجیم بافی، و گیوه‌کشی)، ۴ نفر در زمینه‌ی خیاطی، ۲ نفر در زمینه‌ی گردشگری روستایی، ۵ نفر در زمینه‌ی پرورش دام و طیور و ۳ نفر در فعالیت‌های باغداری و زراعت مشغول به فعالیت بودند. میانگین سنی آنها ۴۸ سال بود و به‌طور متوسط دارای ۳ فرزند بودند. لازم به ذکر است که ۲ تن از کل نمونه‌ی آماری را زنان سرپرست خانوار یا خود سرپرست تشکیل می‌دادند. از این تعداد، ۱۱ نفر دارای تحصیلات ابتدایی، ۳ نفر راهنمایی و ۳ نفر نیز دیپلم بودند.

روایی ابزار پژوهش از راه اعتباریابی توسط اعضا و فرآیند مثلث‌سازی تأیید شد. این فرآیند در سه گام صورت گرفت: ۱) یادداشت‌برداری و کدگذاری مصاحبه‌ها توسط گروه پژوهش؛ ۲) ارائه‌ی تفسیرها و کدهای استخراج شده از متن مصاحبه‌ها به مشارکت‌کنندگان در پژوهش. در این مرحله از آنها خواسته شد که نظر خود را درباره‌ی تفاسیر و کدهای استخراج شده بیان کنند و در صورتی که تفاسیر و کدها با دیدگاه آنها همخوانی ندارد، آنها را اصلاح کنند؛ ۳) پس از کسب نظر مشارکت‌کنندگان و اصلاح موارد دارای ابهام، تفاسیر و مضامین نهایی استخراج و در متن مقاله ارائه شدند. روایی درونی ابزار پژوهش از طریق گردآوری داده‌ها از افراد مختلف (مشارکت‌کنندگان در سطح روستاهای مختلف) و نیز

1. Chain Referral

دیگر پیامدهای مشارکت در طرح بوده است. به طوری که یکی دیگر از مشارکت کنندگان چنین می گوید:

«... دیدی که الان دیگران نسبت به من دارند با چند سال قبل کاملاً متفاوت است ... خیلی از کارکنان ادارات و دانشجویانی که کار پژوهشی انجام می دهند، ابتدا سراغ افرادی مثل من می آیند و این خیلی خوب است ... آنها به من می گویند که کلامم شیرین و دلنشین است ... خیلی از افرادی که به من مراجعه کرده اند و مشاوره گرفته اند الان برای خودشان خیاطی دارند و خودشان برای خودشان کار می کنند ... قبلاً همه با هم کار می کردیم. یعنی همه با هم کار برش پارچه ها را انجام می دادیم و بعد به سراغ دوخت آنها می رفتیم اما الان یک زنجیره تشکیل داده ایم ... برخی از زنان و خانواده ها از شهر سفارش لباس می گیرند، برخی از آنها برش های پارچه را انجام می دهند، و ما نیز دوخت آنها را به عهده داریم ... می دانید چه می گویم! ما نوعی تقسیم کار بین خودمان انجام داده ایم و با همدیگر همکاری می کنیم ... این تقسیم کار و همکاری موجب افزایش تولیدات ما و بیشتر شدن درآمد ما شده است ...»

افزایش تجربه و تقویت روحیه مشارکت در جامعه هدف دو صلاحیت دیگری بودند که به طور مستقیم با فرایندهای کارآفرینی در ارتباط هستند. به عبارت دیگر، تجربه و توان همکاری و مشارکت با دیگران به عنوان شایستگی های بنیادین یک کارآفرین شناخته می شوند. در تأیید این سخن، یکی از مشارکت کنندگان خیاط چنین می گوید:

«... همکاری کم تجربه است و با خیلی از اصول کار خیاطی آشنایی ندارد ... سعی می کنم در زمینه های برش به او کمک کنم ... به هر حال من با تجربه تر هستم ... می دانید! من تجربه ام را به این خاطر در اختیار همکارم قرار می دهم که تعداد سفارشات بیشتری بگیرم! ... همچنین، در کلاس های طرح منارید به ما

کسب و کار و حداکثرسازی سهم بازار محصولات تولیدی باید دارای سطح بالایی از شایستگی های فوق الذکر باشد.

طبق گفته های نمونه ی مشارکت کننده در این پژوهش، شرکت در کلاس های توانمندساز طرح منارید زمینه ی توسعه و ارتقاء این توانمندی ها در زنان روستایی را به وجود آورده است. برای تأیید این سخن و ارائه ی دیدگاهی جامع از شایستگی های کارآفرینانه ی ایجاد شده در زنان روستایی هدف طرح منارید، ادامه برخی از مصاحبه های انجام شده در این خصوص ارائه می شود:

«... قبل از این که در کلاس های طرح شرکت کنم، زیاد با دیگران ارتباط نداشتم و از بیان دیدگاه هایم در حضور دیگران می ترسیدم. فکر می کردم که اگر ایده هایم را مطرح کنم مورد تمسخر دیگران قرار می گیرم ... ارتباطاتم محدود به محیط خانواده و گاهی اوقات همسایه ها بود و دوستان زیادی خارج از فامیل و روستا نداشتم و افراد زیادی را نمی شناختم ... الان دایره ی روابطم از فامیل و همسایه ها بیشتر شده است و با خریداران محصولات تولیدی کارگاہم و سایر تولید کنندگان در روستاهای هم جوار آشنا شده ام و با آنها به تبادل نظر می پردازم ... الان دیگر خیلی ها مرا می شناسند و می گویند فلانی بافنده ی فرش است ... این ارتباطات موجب رونق کسب و کارم شده است و پیشنهادهای کاری زیادی برای بافت فرش به من می شود.»

محتوای این مصاحبه نشان می دهد که توسعه ی ارتباطات اجتماعی، افزایش اعتماد به نفس، افزایش شهرت، و بهبود وضعیت اقتصادی از پیامدهای مشارکت در طرح منارید برای این بافنده ی فرش بوده است. تقویت مهارت های گفتاری و شنیداری در کنار ارتقاء اعتماد اجتماعی و تشکیل زنجیره ی ارزش از

دارند. در تأیید این سخن، یکی دیگر از مشارکت کنندگان در پژوهش بیان می‌دارد:

«... ساعات زیادی را در کنار سایر زنان هستیم و با هم معاشرت داریم و از اوضاع هم باخبریم و صمیمی‌تر شده‌ایم ... نظراتمان را به دور از هرگونه نگرانی و تنش بیان می‌کنیم و سپس، اقدام به تصمیم‌گیری می‌کنیم و اگر نظر کسی مناسب نبود، طوری به او می‌گوییم که ناراحت نشود ... همین ارتباطات موجب شده است که با نیازهای بازار آشنا شویم و تولیداتمان را متناسب با نیازهای آنها تغییر دهیم و بدانیم که الان تولید چه محصولی بیشترین سود را نصیب ما می‌کند...».

می‌گفتند که با همدیگر مشارکت داشته باشیم و تجاربمان را در اختیار دیگران قرار دهیم. می‌گفتند این کار باعث پیشرفت در کار تولیدی و کسب درآمد بیشتر می‌شود ... البته راست می‌گفتند ... به تنهایی کار کردن خسته کننده است و کارها به کندی پیش می‌رود ... خدا کند هرچه زودتر برش را یاد بگیرد و کمک حالم شود...».

تقویت روابط عاطفی، ارتقاء انسجام اجتماعی، شناخت نیاز بازار و تقویت روحیه و مهارت‌های تسهیم دانش در میان زنان روستایی از دیگر پیامدهای اجرای طرح منارید بوده است که هر یک از آنها از جایگاه ویژه‌ای در هدایت رفتار افراد به سوی کارآفرینی

جدول ۱- شایستگی‌های محیطی ایجاد شده و مرتبط با کارآفرینی در زنان هدف طرح منارید

مضمون فراگیر	مضمون سازمان‌دهنده	مضمون پایه	فراوانی
شایستگی‌های محیطی	تعامل اجتماعی	همکاری با نهادها	۳
		مشورت با دیگران به هنگام تصمیم‌گیری	۶
		به اشتراک‌گذاری تجارب	۹
		انجام فعالیت‌های گروهی	۱۱
		سخن‌وری و نفوذ در دیگران	۴
	شناخت بازار	آگاهی از فرصت‌های کسب‌وکار	۳
		آگاهی از علاقه‌مندی‌های مشتریان (شناسایی نیازهای آینده)	۹
		اولویت‌بندی در تولید محصولات	۸

سازمان‌دهنده‌ی خوداتکایی، هدفمندی، و توفیق‌طلبی تشکیل شده است.

مضمون سازمان‌دهنده‌ی خود اتکایی از مضامین پایه‌ای دیگری بدین شرح تشکیل شده است: اعتماد به نفس، افزایش آستانه‌ی تحمل در برابر شرایط مبهم، داشتن روحیه‌ی استقلال‌طلبی، و باور به شایستگی‌های خود برای خلق ثروت. این یافته‌ها بدین معنی هستند که از نظر زنان هدف طرح، شرکت در کلاس‌های توانمندساز موجب به‌وجود آمدن این شایستگی‌ها در

شایستگی‌های فردی ایجاد شده در زنان روستایی هدف طرح: یکی دیگر از مضامین فراگیر انتزاع شده از تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، شایستگی‌های فردی مرتبط با کارآفرینی در زنان هدف طرح منارید بود. این توانمندی‌ها تأکید ویژه‌ای بر شایستگی‌های شناختی فرد کارآفرین در ایجاد و توسعه‌ی یک کسب‌وکار دارد. همان‌گونه که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، تحلیل محتوای مصاحبه‌های انجام شده نشان داد که مضمون فراگیر شایستگی‌های فردی از سه مضمون

دوباره از نو شروع می‌کنم و ترسی از شروع مجدد ندارم ...». همان‌طور که قبلاً نیز بیان گردید، استقلال‌طلبی یکی دیگر از مضامین پایه‌ای خوداتکایی است. این مضمون بیان می‌دارد که افراد کارآفرین از روحیه‌ی استقلال‌طلبی بالاتری در مقایسه با غیر کارآفرینان برخوردارند. ادبیات نظری موضوع و به‌طور ویژه «رویکرد ویژگی‌ها به کارآفرینی» نیز این امر را تأیید می‌کند. در ارتباط با تقویت روحیه‌ی استقلال‌طلبی در زنان مورد مطالعه، خانمی ۳۶ ساله و پرورش دهنده‌ی طیور (مرغ و بوقلمون) چنین می‌گوید: «... یکی از چیزهایی که همیشه دوست داشتم این بود که علاوه بر خانه‌داری کار دیگری نیز انجام بدهم ... خدا را شکر، الان به این خواسته‌ام رسیده‌ام ... وقتی دیدم که توانایی پرورش مرغ و بوقلمون را دارم و درآمد خوبی از این طریق کسب می‌کنم (فروش تخم مرغ محلی و گوشت و جوجه‌ی بوقلمون)، به تولید گیاهان دارویی نیز اشتیاق پیدا کردم و الان این کار را نیز انجام می‌دهم ... می‌دانید! قبلاً تفکر اعضای خانواده‌ام (همسر و فرزندان پسر) و برادرانم بر این بود که زن باید فقط کار خانه‌داری انجام دهد اما من همیشه دوست داشتم که دستم توی جیب خودم باشد و روی پای خودم بایستم ... اکنون که من در کارم موفق شده‌ام، نظر آنها نسبت به من و سایر زنان روستا عوض شده است ...».

هدف‌مندی یکی دیگر از مضامین سازمان‌دهنده‌ی شایستگی‌های فردی است. این مضمون از مضامین پایه‌ای دیگری بدین شرح تشکیل شده است: منظم بودن و طبق برنامه کارها را انجام دادن، واقع‌گرایی، و مثبت‌نگری (امید به آینده). با توجه به این یافته‌ها می‌توان بیان کرد که یک زن روستایی برای تبدیل شدن به کارآفرین باید این توانمندی‌ها را در خود پرورش دهد. طرح منارید موفق به ایجاد این توانمندی‌ها در زنان هدف‌خویش شده است. مشارکت‌کنندگان در

آنها شده است. در این ارتباط، یکی از زنان کارآفرین در حوزه‌ی فرش‌بافی و ۴۵ ساله چنین می‌گوید:

«... در کلاس‌های طرح شرکت کردم و پس از مدتی، فرش‌بافی را به‌طور کامل یاد گرفتیم ... الان احساس خوبی از خودم دارم. خدا را شکر درآمد خوبی دارم و به خانواده‌ام از نظر مالی کمک می‌کنم ... الان آنقدر در کارم ماهر شده‌ام که کلاس‌های آموزش فرش‌بافی برای دختران جوان روستا برگزار می‌کنم ... به شایستگی‌هایم برای کمک به دیگران و درآوردن پول ایمان دارم ... با صبر و حوصله‌ی بالا کارهایم را انجام می‌دهم و هنگام آموزش به کارآموزان، با آنها ارتباط دوستانه‌ای برقرار می‌کنم ...». یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان فرش‌باف در ارتباط با مضمون سازمان‌دهنده‌ی خوداتکایی چنین می‌گوید: «... وقتی دوستانم و یا افرادی در روستا به من می‌گویند که تو نمی‌توانی همزمان همه‌ی کارها انجام بدهی و یا در بافتن فرش یا تابلو فرش توانایی لازم را نداری! اصلاً ناراحت نمی‌شوم بلکه تلاشم را بیشتر می‌کنم و با تلاشم ثابت می‌کنم که شایستگی‌های من بسیار بالا است ... همین موضوع که برای خرید فرش یا تابلوفرش‌هاشون به سراغ من می‌آیند و از من خرید می‌کنند، نشان دهنده‌ی توانایی و مهارت بالای من است ...». یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در پژوهش (خیاط و ۵۱ ساله) چنین می‌گوید: «... قبلاً خیلی زود عصبانی می‌شدم و از کوره در می‌رفتم! اما الان که روابط اجتماعی‌ام بیشتر شده، کمتر عصبانی و ناراحت می‌شوم ... به قول امروزی‌ها و تلوزیون، آستانه‌ی تحملم بالا رفته (با خنده) ... کار ما به شکلی است که اگر عصبانی و ناراحت بشوی، مشتری‌ها دیگر برای سفارش کار به سراغ نمی‌آیند ...». مشارکت‌کننده‌ی دیگری در خصوص تحمل شرایط مبهم بیان می‌دارد: «... من همیشه از پیش‌قدم شدن در کارها می‌ترسیدم اما الان فرق کرده‌ام ... می‌توانم ترسم را کنترل کنم، اگر شکست هم بخورم،

هیچ وقت ساعتی که برای دوشیدن شیر یا جمع کردن تخم مرغ‌ها یا دوشیدن شیر تعیین کرده‌ام به کار دیگری اختصاص نمی‌دهم و بین انجام کارهای منزل و کارهای مزرعه سرگردان نیستم ... الان طوری شده که نظم در کارها به یک عادت برایم تبدیل شده است ...».

یکی دیگر از مضامین پایه‌ای استخراج شده برای مضمون هدف‌مندی، مثبت‌نگری یا امید به آینده است. در ادامه برخی از مصاحبه‌های انجام شده که دارای بیشترین همپوشانی با این مضمون است، ارائه می‌شود. خانمی ۴۱ ساله که در فعالیت گیوه‌کشی و جاجیم‌بافی مشغول به کار بود، چنین می‌گوید: «... ما الان گروه کوچکی داریم اما بسیار خوش‌بین هستیم که طی چند سال آینده یک کارگاه (هرچند کوچک) در شهر راه‌اندازی کنیم ... برای دستیابی به این هدف، همگی به شدت و با تمام توان کار می‌کنیم ...».

آخرین مضمون سازمان‌دهنده‌ی شایستگی‌های فردی، توفیق‌طلبی است. این مضمون از مضامین پایه‌ای دیگری بدین شرح تشکیل شده است: مالکیت کار، تلاش و کوشش مداوم، جستجوی راه‌های خلاقانه برای توسعه‌ی کسب‌وکار، تلاش برای شناخته شدن (برندسازی)، و تلاش برای کسب منزل اجتماعی. در ادامه، برای ارائه درکی عمیق از مضامین پایه‌ای استخراج شده برخی از مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان در پژوهش ارائه می‌گردد. در ارتباط با این مضامین، آنها چنین می‌گویند:

«... قبل از این‌که کسب‌وکارم را راه‌اندازی کنم پول چندانی نداشتم ... شوهرم مقداری از پول حاصل از فروش شیر گاوها را به من می‌داد و همیشه چشمم به دست او بود ... اما پس از این‌که در کلاس‌های طرح شرکت کردم به این نتیجه رسیدم که باید خودم برای خودم درآمد مستقل داشته باشم ... این موضوع موجب ایجاد جرقه‌ی کارآفرینی برای من شد ... یک اتاق کوچک داشتیم که استفاده‌ی چندانی نداشت. آنجا را

پژوهش بیان داشتند که پس از حضور در کلاس‌های آموزشی و توانمندسازی طرح، کمتر دچار رویاپردازی و وقت تلفی می‌شوند و برای خود اهداف معین و قابل دسترس تعیین کرده‌اند و در راستای دستیابی به آنها تلاش و کوشش می‌کنند. همچنین، این باور در آنها به وجود آمده است که با تلاش و کوشش می‌توانند به اهداف واقع‌گرایانه‌ی خویش در آینده دست یابند که این امر موجب ایجاد انگیزه‌ی مضاعف در آنها برای انجام کار بیشتر و تلاش بیشتر می‌شود. به منظور ارائه‌ی درکی کامل‌تر از شایستگی‌های ایجاد شده در ارتباط با مضمون سازمان‌دهنده‌ی هدف‌مندی، به بیان برخی از مهم‌ترین مصاحبه‌های انجام شده که نمایان‌گر این مضمون هستند پرداخته می‌شود. خانم ۴۲ ساله و جوراب‌باف چنین می‌گوید:

«... قبلاً نگرانی‌های زیادی داشتم و وارد رویاپردازی‌های غیر قابل اجرا در عمل و غیر ممکن می‌شدم ... بیکار بودم و دائماً در گوشه‌ای می‌نشتم و در فکر فرو می‌رفتم و تا به خودم می‌آمدم می‌دیدم که زمانم را بی خودی و بدون هیچ نتیجه‌ای تلف کرده‌ام ... اما الان که مشغول کارم هستم، دیگر وقتم به بطالت نمی‌گذرد و حتی شاید باورتون نشه، دیابتم هم تقریباً خوب شده! ... صبح‌ها که از خواب بیدار می‌شوم می‌دانم که چه کارهایی باید انجام دهم ... از روز قبل کارهای روز بعدم را مشخص و مدت زمان انجام آنها را نیز مشخص می‌کنم ... حتی الان دیگر می‌توانم کارهای چند ماه آینده‌ام را پیش‌بینی و برنامه‌ریزی کنم...». خانم ۳۹ ساله‌ی دیگری که در زمینه‌ی تولید تخم مرغ و دامداری (گاو شیری) فعالیت می‌کرد در این خصوص چنین می‌گوید: «... قبلاً همیشه برای برنامه‌ریزی و رسیدگی به کارهای خانه و مزرعه (مرغ‌ها و گاوها) دچار مشکل بودم و نمی‌توانسم به خوبی بین آنها تعادل ایجاد کنم. یا کارهای خانه انجام نمی‌شد و یا مزرعه ... الان دیگر این‌طور نیست ... مثلاً

می‌آید و کار ما هم از این قاعده مستثنی نیست ولی چون برای خودمان کار می‌کنیم با آنها کنار می‌آییم و سعی می‌کنیم که مشکلات به وجود آمده را حل کنیم ... یادم هست که نزدیک ماه محرم، فروش محصولات تولیدی ما که غالباً رنگ‌های شاد و محلی دارند به شدت کم شده بود. اما با تغییر رنگ لباس‌های تولیدی و بازاریابی برای آنها توانستیم فروش خوبی داشته باشیم و سود خوبی نصیب ما شد ... الان دیگر همه ما را می‌شناسند و مردان روستا هر کجا که می‌روند از گروه تولیدی ما تعریف می‌کنند. این موضوع موجب احترام اجتماعی ما در بین اهالی روستاهای دیگر شده است و درآمد مالی ما را بیشتر می‌کند...».

با همکاری سایر زنان روستا تر و تمیز کردیم و با مشارکت مالی همدیگر، تعدادی چرخ خیاطی خوب خریدیم... تسهیلات طرح، کلاس‌های آموزشی برای ما برگزار کردند و ما با مهارت خیاطی آشنا شدیم ... الان دیگر کار خودمان و درآمد خودمان را داریم و منتظر پول گرفتن از شوهرمان یا پدر و مادرمان نیستیم. حتی برخی اوقات آنها از ما پول قرض می‌گیرند ... همین استقلال مالی موجب شده که به کارمان علاقه‌ی زیادی داشته باشیم و برای توسعه‌ی آن تلاش می‌کنیم ... همچنین، کاری که انجام می‌دهیم مال خودمان است و کسی به ما دستور نمی‌دهد که چه کار کنیم و چه کار نکنیم ... هر چند همیشه مشکلاتی در هر کاری پیش

جدول ۲- شایستگی‌های فردی ایجاد شده در زنان هدف طرح منارید

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه	فراوانی
شایستگی‌های فردی	خود اتکایی	اعتماد به نفس	۱۱
		آستانه‌ی تحمل بالا در برابر شرایط مبهم	۵
		داشتن روحیه‌ی استقلال‌طلبی	۱۲
		باور به شایستگی‌های خود برای خلق ثروت	۱۵
	هدف‌مندی	منظم بودن و طبق برنامه کارها را انجام دادن	۷
		واقع‌گرایی	۴
		مثبت‌نگری (امید به آینده)	۳
	توفیق‌طلبی	مالکیت کار	۶
		تلاش و کوشش مداوم	۸
		جستجوی راه‌حل‌های خلاقانه برای توسعه‌ی کسب‌وکار	۲
		تلاش برای شناخته شدن (برندسازی)	۹
		تلاش برای کسب منزلت اجتماعی	۴

خویش تبدیل شوند باید بتوانند به اطلاعات دستیابی پیدا کنند و مشارکت لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکار خویش را جلب نمایند. جلب مشارکت در برگزیده‌ی مضامین پایه‌ای دیگری بدین شرح است: مسئولیت‌پذیر بودن در قبال دیگران، توانایی توضیح شفاف طرح کسب‌وکار، شناسایی نیروهای ماهر و بهره‌گیری از مشارکت آنان، توانایی انگیزش دیگران، و توانایی ایجاد

شایستگی‌های کسب منابع: آخرین مضمون فراگیر شناسایی شده در زمینه‌ی شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی هدف طرح منارید، شایستگی‌های کسب منابع است. این مضمون از دو مضمون سازمان‌دهنده‌ی دیگر بنام جلب مشارکت و دستیابی به اطلاعات تشکیل شده است. در واقع، زنان روستایی برای این که بتوانند به کارآفرینانی فعال در محیط طبیعی

همکاری می‌کنم ... این همکاری به نفع خودم نیز هست ... آنها دیگر مرا می‌شناسند و اگر طرح تولیدی به آنها ارائه دهم، آن را می‌پذیرند و مثل اوایل کارم نیست که خیلی دوندگی کنم ... می‌دانید! آنها متوجه شده‌اند که من آدم مسئولیت‌پذیری هستم و کارم را به درستی انجام می‌دهم ... حتی اخیراً مرا به عنوان مشاور چند طرح توسعه‌ی گیاهان دارویی معرفی کرده‌اند و من از این موضوع خیلی خوشحالم و احساس می‌کنم که فرد مفیدی برای جامعه‌ی خودم (جامعه‌ی روستایی) هستم که می‌توانم به آنها در توسعه‌ی فعالیت‌های کارآفرینی کمک کنم ...». یک مشارکت‌کننده‌ی دیگر که در زمینه‌ی پرورش گاو شیری فعالیت می‌کرد، چنین می‌گوید: «... ما (زنان کارآفرین روستا) یک صندوق قرض‌الحسنه در روستا ایجاد کرده‌ایم که ماهانه مقداری پول به آن واریز می‌کنیم و مسئولیت آن به عهده‌ی من است ... افرادی که به پول نیاز دارند به من مراجعه می‌کنند و پس از قرعه‌کشی بین آنها، پول را برای مدت زمان مشخصی در اختیار فرد برنده قرار می‌دهیم که مشکل کسب‌وکارش را حل کند ... همین موضوع باعث نجات خیلی از کسب‌وکارهای روستا از ورشکستگی شده است و تمایل مردم برای سرمایه‌گذاری در این صندوق زیاد شده است ... خانواده‌ام هم الان ازم پشتیبانی می‌کنند و به شایستگی‌های من باور دارند ...».

دستیابی به اطلاعات مضمون‌شناسایی شده‌ی دیگری بود که از این مضامین پایه‌ای تشکیل شده است: توانمندی استفاده از تلفن‌های هوشمند، توانایی فعالیت در بستر شبکه‌های اجتماعی مجازی، آشنایی با مباحث حقوقی مرتبط با کسب‌وکار، برقراری ارتباط با دانش‌آموختگان دانشگاهی، شرکت در گردهمایی‌های مربوط به زنان کارآفرین، و احترام به شایستگی‌های علمی و عملی دیگران. در ارتباط با این مضامین، مشارکت‌کنندگان در پژوهش چنین می‌گویند:

تغییر در باورهای موجود در جامعه. به منظور ارائه‌ی درکی روشن از شایستگی‌های جلب مشارکت، برخی از مصاحبه‌های انجام شده در ادامه ارائه می‌شود. «... بهترین و اثرگذارترین افراد را کنار خودم نگه می‌دارم ... می‌دانید! من معتقدم که یک آدم کاربلد و دلسوز از یک لشگر آدم غیر مسئول و ناکارآمد که فقط به منافع خودشان فکر می‌کنند، بهتر است ... من این افراد را در روستا شناسایی می‌کنم و آنها را دعوت به همکاری می‌کنم ... حتی حقوق بیشتری نسبت به سایرین به آنها می‌دهم ... برخی اوقات هم آنها را در فروش محصولات شریک می‌کنم. یعنی سهمی از فروش محصول را به آنها می‌دهم که انگیزه‌ی بیشتری برای کار کردن و افزایش میزان تولیدات داشته باشند ...». مشارکت‌کننده‌ی دیگری و ۵۲ ساله چنین می‌گوید: «... هیچ وقت کارم را رها نمی‌کنم حتی اگر درآمد آن خیلی پایین باشد ... برای کارم خیلی زحمت کشیده‌ام ... می‌دانید چند بار به ادارات مختلف رفته‌ام و با آنها صحبت کرده‌ام تا یک وامی به من بدهند که بتوانم این خانه‌ی گردشگری را راه‌اندازی کنم؟! ... باید کفش آهنی و جسارت زیادی داشته باشی تا بتوانی کاری انجام بدهی ... آنها (مسئولان ادارات) تا اطمینان حاصل نکنند که تو مصرانه پیگیر کارت هستی و کاری که می‌خواهی انجام بدهی سودآور است، کاری برایت انجام نمی‌دهند ... من هر جا که می‌رفتم برای آنها می‌گفتم که این خانه‌ی گردشگری چقدر می‌تواند به توسعه‌ی فرهنگ مردم گرد کمک کند و برای رونق صنایع دستی منطقه و کاهش بیکاری در استان مفید باشد ... خلاصه آنقدر رفتم و آمدم تا این‌که با پرداخت وام به من موافقت کردند ...». مشارکت‌کننده‌ی دیگری (۳۹ ساله و لیسانس مهندسی کشاورزی) که در زمینه‌ی گیاهان دارویی فعالیت داشت، می‌گفت: «... الان با جهاد کشاورزی و کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره) در ارتباط هستم و در انجام پروژه‌های مشابه با آنها

از وقتی که استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ایجاد گروه در فضای مجازی را یاد گرفته‌ام، میزان فروشمان نیز بیشتر شده است، از برگزاری نمایشگاه‌های فروش مطلع می‌شویم و در آنها شرکت می‌کنیم ... در فروشگاه‌ها با افرادی آشنا شده‌ایم که تحصیلات دانشگاهی دارند و به ما جهت بهبود تولید از نظر کیفیت و زیبایی مشاوره می‌دهند... من به شایستگی‌های دانش‌آموختگان دانشگاهی ایمان دارم و برای آنها و همکارانم احترام زیادی قائل هستم ... برخی از کارها را به آنها واگذار می‌کنم ... از قدیم گفته‌اند که یک دست صدا ندازه ... برای موفقیت در هر کاری باید به نظر همه‌ی کسانی که با آنها کار می‌کنید، احترام بگذارید و به حرف آنها گوش بدهید و به آنها اجازه دهید که نظراتشان را بیان کنند ...».

«... دانستن این موضوع که بازار فروش محصول کجاست و یا این‌که نیاز کنونی بازار چیست، در کار ما خیلی اهمیت دارد ... مردم نزدیک عید نوروز از کارهای تکه‌دوزی خیلی استقبال می‌کنند و ما در آن مواقع، کارهای تکه‌دوزی را بیشتر می‌کنیم ... ما برای این‌که از نیاز بازار اطلاع پیدا کنیم و مشتریان قدیمی خودمان را حفظ کنیم، با مشتریان اصلی و دائمی خودمان ارتباط خوبی برقرار می‌کنیم ... مثلاً اگر بچه‌ی یکی از آنها به دنیا بیاید به او زنگ می‌زنم به او تبریک می‌گویم و یک کادو برای او تهیه می‌کنم ... این مشتریان اطلاعات خوبی از بازار دارند و نیازهای بازار را می‌شناسند و موجب جذب مشتری و تبلیغ محصولات ما می‌شوند ... شبکه‌های اجتماعی هم خوب هستند ... از طریق کانال‌های اینترنتی محصولاتمان را تبلیغ می‌کنیم و مشتری پیدا می‌کنیم ...»

جدول ۳- شایستگی‌های کسب منابع

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه	فراوانی
شایستگی‌های کسب منابع	جلب مشارکت	مسئولیت‌پذیر بودن در قبال دیگران	۳
		توضیح شفاف طرح کسب و کار	۵
		شناسایی نیروهای ماهر و بهره‌گیری از مشارکت آنان	۱۲
		توانایی انگیزش دیگران	۷
	دستیابی به اطلاعات	توانایی ایجاد تغییر در باورهای موجود در جامعه (به‌ویژه تغییر در باور مردان)	۴
		توانمندی استفاده از تلفن‌های هوشمند	۱۳
		توانایی فعالیت در بستر شبکه‌های اجتماعی مجازی	۱۱
		آشنایی با مباحث حقوقی مرتبط با کسب‌وکار	۲
		برقراری ارتباط با دانش‌آموختگان دانشگاهی	۳
		شرکت در گردهمایی‌های مربوط به زنان کارآفرین	۱
		احترام به شایستگی‌های علمی و عملی دیگران	۸

بحث و نتیجه‌گیری

زیست از طریق کاهش فشار فعالیت‌های کشاورزی ناپایدار بر آن کاهش یابد. کاهش این فشارها مستلزم متنوع‌سازی منابع معیشتی و درآمدی خانوارهای

توسعه‌ی پایدار زیست محیطی در مناطق روستایی محقق نخواهد شد مگر این‌که فشار وارد شده بر محیط

روستایی هدف طرح منارید کرده است (شکل ۲). این نگاره نشان می‌دهد که ویژگی‌های فردی در ارتباط متقابلی با شایستگی‌های کسب منابع و شایستگی‌های محیطی زنان روستایی است. این بدان معنی است که با افزایش و یا کاهش شایستگی‌های فردی زنان، شایستگی‌های محیطی و کسب منابع نیز متناسب با آن افزایش یا کاهش می‌یابد. در واقع، برای این که بتوان شایستگی‌های محیطی و کسب منابع در زنان را توسعه بخشید، باید ابتدا شایستگی‌های فردی آنها را توسعه داد. این توانمندی‌ها عبارتند از: اعتماد به نفس، تحمل ابهام، استقلال‌طلبی، نظم، واقع‌گرایی، مثبت‌نگری، پشتکار، خلاقیت، و کسب منزلت اجتماعی. یادآور می‌شود که بر اساس منابع مطالعاتی و یافته‌های این پژوهش می‌توان استدلال کرد که بین شایستگی‌های محیطی و شایستگی‌های کسب منابع رابطه وجود دارد؛ یعنی با افزایش و کاهش شایستگی‌های محیطی زنان روستایی، شایستگی‌های کسب منابع آنان نیز متناسب با آن تغییر خواهد کرد. با این حال، پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های آینده در حوزه شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی به بررسی این روابط به‌طور تجربی پردازند و مدل ساختاری مستخرج از این پژوهش را در عمل مورد ارزیابی و آزمون قرار دهند.

یافته‌های این پژوهش از دو جنبه حائز اهمیت است: (۱) نظری؛ و (۲) عملی. از جنبه‌ی نظری به توسعه‌ی ادبیات کارآفرینی و شاخص‌های مورد استفاده برای ارزیابی شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی کمک می‌کند و مدلی نظری برای توسعه‌ی این توانمندی‌ها در زنان روستایی ارائه داده است. از جنبه‌ی عملی می‌تواند به مدیران و برنامه‌ریزان حوزه‌ی زنان روستایی و عشایر در راستای برنامه‌ریزی‌های خود برای توانمندسازی زنان روستایی کمک شایان توجهی نماید. در واقع، مسئولان امر می‌توانند با توجه به مهم‌ترین شایستگی‌های لازم برای تبدیل شدن به زن

روستایی است (Li et al., 2021). از جمله‌ی این منابع معیشتی می‌توان به فعالیت‌هایی اشاره کرد که زنان روستایی نقش انکارناپذیری در اجرا و توسعه‌ی آنها دارند: صنایع دستی، خانه‌های گردشگری، تولید گیاهان دارویی، پرورش مرغ و تخم مرغ، احداث باغستان، و غیره. باید دقت داشت که توسعه‌ی این فعالیت‌ها توسط زنان روستایی مستلزم پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه در آنان است. بر این پایه، تسهیلگران طرح منارید که هدف آنها کاهش اثرات مخرب فعالیت‌های کشاورزی بر محیط زیست بود، تلاش کردند که از طریق برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های توانمندساز برای زنان روستایی شایستگی‌های کارآفرینانه در آنها را ایجاد و تقویت کنند. این فعالیت‌ها موجب توسعه‌ی شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی مختلفی در زنان هدف طرح شده است که این پژوهش به‌طور عمیقی آنها را مورد بررسی و شناسایی قرار داده است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی ایجاد شده در زنان در سه مضمون کلی شایستگی‌های محیطی، فردی، و کسب منابع قابل طبقه‌بندی هستند و هر یک از این مضامین، از مضامین سازمان‌دهنده و پایه‌ای دیگری تشکیل شده‌اند که در بخش یافته‌ها به‌طور کامل ارائه و مورد تحلیل قرار گرفتند. این یافته‌ها، در ارتباط نزدیکی با سه دیدگاه مطرح شده درباره‌ی شایستگی‌های کارآفرینانه است که در بخش‌های قبلی به آنها اشاره شد. همچنین، یافته‌های پژوهش‌های (Moroz and Hindle, 2012; Bastié et al., 2013; Long et al., 2018; Zhao et al., 2010; Bhoganadam and Rao, 2017; Bauman and Lucy, 2021) را مبنی بر لزوم وجود شایستگی‌های فردی، محیطی، و کسب منابع برای ایجاد یک کسب‌وکار را تأیید می‌کند.

گروه پژوهش برای ارائه‌ی درکی جامع از روابط بین مضامین استخراجی، اقدام به ترسیم یک مدل نظری درباره‌ی شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان

به‌طور مؤثری نسبت به تقویت آنها اقدام شود. از جمله‌ی شایستگی‌هایی که در این حوزه باید تقویت شوند، می‌توان به مواردی از این قبیل اشاره کرد: تقویت اعتماد به نفس، ارتقاء آستانه‌ی تحمل فرد در برابر شرایط مبهم، تقویت روحیه‌ی استقلال‌طلبی، تقویت باور به شایستگی‌های خود برای خلق ثروت، تقویت صلاحیت‌های مدیریتی و همکاری با دیگران، تقویت بینش واقع‌گرایی در افراد، تقویت فرهنگ کار در میان زنان روستایی و ارزشمندی تلاش و کوشش، و آموزش شیوه‌های برندسازی به آنان.

❖ شناخت بازار و تعامل اجتماعی از دیگر شایستگی‌های شناسایی شده در زنان روستایی هدف طرح منارید در کرمانشاه بود. شناخت بازار و نیازهای آنها مسلم‌تر توسعه‌ی توانمندی‌های تفکر سیستمی و شیوه‌های علمی نیازسنجی است. افزون بر این، تعامل اجتماعی یکی دیگر از شیوه‌های شناخت بازار است. بنابراین، ضرورت دارد که بنیان‌های بررسی علمی بازار و تفکر سیستمی و استراتژیک در زنان روستایی ایجاد شود و اطلاعات لازم برای چنین تفکری در اختیار آنها قرار بگیرد. از جمله‌ی این اطلاعات می‌توان به میزان مصرف، میزان تولید، میزان واردات، میزان صادرات، میزان بسته‌های حمایتی، نرخ بهره‌ی بانکی به مشاغل، و غیره در ارتباط با محصولات تولیدی آنان اشاره کرد. افزون بر این، لازم است که زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات در محیط‌های روستایی تقویت شود و مهارت‌های لازم برای ایجاد و توسعه کسب‌وکار الکترونیکی به آنها آموزش داده شود. این امر حداقل از سه جهت حائز اهمیت است: (۱) به توسعه‌ی تعامل اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین شایستگی‌های کارآفرینی کمک می‌کند، (۲) به شناخت از بازار یاری

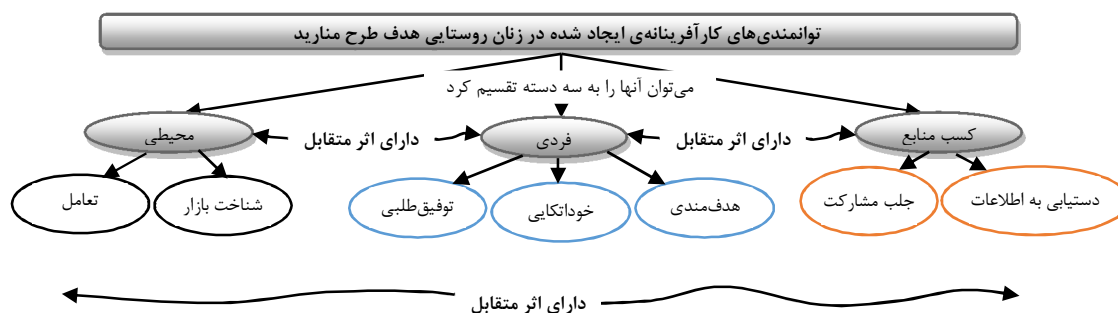
کارآفرین در جوامع روستایی، برنامه‌های توانمندساز دیگری برای تقویت این توانمندی‌ها در سایر زنان تدوین و اجرا نمایند.

در نهایت، با توجه به مجموع یافته‌های این پژوهش که در نگاره‌ی (۲) ساختار بندی شده است، پیشنهادهایی به شرح زیر برای تقویت شایستگی‌های کارآفرینی در زنان روستایی ارائه می‌شود:

❖ دستیابی به اطلاعات و جلب مشارکت به عنوان دو منبع و شایستگی مهم کارآفرینی شناخته شدند. این امر نشان می‌دهد که منابع مورد نیاز برای کارآفرین شدن تنها به منابع مالی محدود نمی‌شود بلکه منابع پنهان دیگری را نیز در برمی‌گیرد. بنابراین، لازم است که دست‌اندرکاران توسعه‌ی روستایی و مدیران ارشد استانی و کشوری توجه ویژه‌ای به پرورش توانمندی‌های جلب مشارکت در زنان روستایی داشته باشند. از جمله‌ی این توانمندی‌ها می‌توان به مواردی از این قبیل اشاره کرد: تقویت مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ارتقاء توانایی آنان در زمینه‌ی توضیح شفاف طرح کسب‌وکار، تقویت مهارت آنان در زمینه‌ی شناسایی نیروهای ماهر و بهره‌گیری از مشارکت آنان، ایجاد شایستگی‌های لازم در آنان برای ایجاد انگیزه در دیگران، و ایجاد توانمندی‌های رهبری اجتماعی در آنان. یادآور می‌شود که ایجاد زمینه‌های لازم برای دسترسی به اطلاعات بازار و ایجاد بانک‌های اطلاعاتی جامع درباره‌ی نیازها و قابلیت‌های بازار در کنار آموزش زنان روستایی برای استفاده‌ی اثربخش از آنها می‌تواند فرایند کارآفرینی در مناطق روستایی را به‌شدت تسهیل کند.

❖ از آنجا که شایستگی‌های فردی به عنوان یکی دیگر از توانمندی‌های زنان کارآفرین روستایی شناسایی شد، لازم است که با اتخاذ شیوه‌های آموزشی فرایندمحور و متناسب با ماهیت این شایستگی‌ها،

می‌رساند، و (۳) به توسعه کسب‌وکار الکترونیکی و کاهش ریسک در کسب‌وکار و هزینه‌های جانبی کمک می‌نماید.

شکل ۲- شایستگی‌های کارآفرینانه‌ی زنان روستایی هدف طرح منارید و روابط بین آنها

منابع

- حسینی، ط.، و لشگرآرا، ف. ۱۳۹۳. شناسایی عوامل موثر بر توسعه مهارت‌ها کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۲ (۲۶): ۱۳-۳۳.
- زیبیدی، ط.، یعقوبی، ج.، و یزدان پناه، م. ۱۴۰۰. بررسی روش‌های سازگاری روستاییان با کم‌آبی در استان خوزستان: کاربرد نظریه بنیانی. پژوهش‌های روستایی، ۱۲ (۲): ۲۴۶-۲۵۷.
- طیب‌زاده، م.، و لشگرآرا، ف. ۱۳۹۲. شناسایی الزامات توسعه مهارت‌ها کارآفرینی زنان روستایی استان قم. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۶ (۴): ۶۱-۷۲.
- فولادیان، م.، کیانی، ب.، و کریمیان، ع. ا. ۱۳۹۵. اثر پروژه منارید در توانمندسازی و جلب مشارکت زنان روستایی (مطالعه موردی: روستای ککویی شهرستان بهاباد استان یزد). ششمین همایش سراسری کشاورزی و منابع طبیعی پایدار، تهران، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار-موسسه آموزش عالی مهر اروند.
- کریمی، م.، آگهی، ح.، و صالحی، ل. ۱۳۹۸. تأثیر اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان شهرستان زنجان: یک تحلیل کیفی. پژوهش‌های روستایی، ۱۰ (۴): ۶۱۴-۶۳۳.
- Abedi Ja'fari, H., Taslimi, M.S., Faghihi, A., and Sheikhzade, M. 2011. Thematic analysis and thematic networks: a simple and efficient method for exploring patterns embedded in qualitative data municipalities. *Strategic Management Thought*, 5(2): 151-198.
- Al-Jinini, D.K., Dahiyat, S.E., and Bontis, N. 2019. Intellectual capital, entrepreneurial orientation, and technical innovation in small and medium-sized enterprises. *Knowledge and Process Management*, 26(2): 69-85.
- Al Mamun, A., and Fazal, S.A. 2018. Effect of entrepreneurial orientation on competency and micro-enterprise performance. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*.
- Anthopoulou, T. 2010. Rural women in local agrofood production: Between entrepreneurial initiatives and family strategies. A case study in Greece. *Journal of Rural Studies*, 26(4): 394-403.
- Ataei, P., Karimi, H., Ghadermarzi, H., and Norouzi, A. 2020. A conceptual model of entrepreneurial competencies and their impacts on rural youth's intention to launch SMEs. *Journal of Rural Studies*, 75: 185-195.
- Bastié, F., Cieply, S., and Cussy, P. 2013. The entrepreneur's mode of entry: the effect of social and financial capital. *Small Business Economics*, 40(4): 865-877.

12. Bauman, A., and Lucy, C. 2021. Enhancing entrepreneurial education: Developing competencies for success. *The International Journal of Management Education*, 19(1): 100293.
13. Bell, R., and Bell, H. 2020. Applying educational theory to develop a framework to support the delivery of experiential entrepreneurship education. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 27 (6): 987-1004.
14. Bhoganadam, S.D., and Rao, N.S. 2017. Issues and challenges faced by small and medium entrepreneurs in automobile sector-a study at vijayawada region. *International Journal of Management Research and Reviews*, 7(7): 759-780.
15. Bird, B. 2019. *Toward a theory of entrepreneurial competency*. In *Seminal ideas for the next twenty-five years of advances*. Emerald Publishing Limited.
16. Bizri, R. M. 2017. Refugee-entrepreneurship: A social capital perspective. *Entrepreneurship and Regional Development*, 29(9-10): 847-868 .
17. Cole, R.A., and Sokolyk, T. 2018. Debt financing, survival, and growth of start-up firms. *Journal of Corporate Finance*, 50: 609-625.
18. de Guimaraes, J.C.F., Severo, E.A., and de Vasconcelos, C.R.M. 2018. The influence of entrepreneurial, market, knowledge management orientations on cleaner production and the sustainable competitive advantage. *Journal of Cleaner Production*, 174: 1653-1663.
19. Emami, A., and Klein, P. G. 2020. The entrepreneurial propensity for market analysis and the intention-action gap. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 12(3): 303-320.
20. Fichter, K., Fuad-Luke, A., Hjelm, O., Klofsten, M., Backman, M., Bergset, L., Bienkowska, D., Clausen, J., Geier, J., and Hirscher, A. 2016. SHIFTing the support of entrepreneurship in eco-innovation. Summary of results and recommendations from the Eco-Innova project SHIFT. Berlin, Helsinki, Linköping University: SHIFT.
21. Fox, J., Pittaway, L., and Uzuegbunam, I. 2018. Simulations in entrepreneurship education: Serious games and learning through play. *Entrepreneurship Education and Pedagogy*, 1(1): 61-89.
22. Ganle, J.K., Afriyie, K., and Segbefia, A.Y. 2015. Microcredit: Empowerment and disempowerment of rural women in Ghana. *World Development*, 66: 335-345.
23. Gast, J., Gundolf, K., and Cesinger, B. 2017. Doing business in a green way: A systematic review of the ecological sustainability entrepreneurship literature and future research directions. *Journal of Cleaner Production*, 147: 44-56 .
24. Hajizadeh, A., and Valliere, D. 2021. Entrepreneurial Foresight: discovery of future opportunities. *Futures*, 135: 102876.
25. Han, W., Zhang, X., and Zhang, Z. 2019. The role of land tenure security in promoting rural women's empowerment :Empirical evidence from rural China. *Land Use Policy*, 86: 280-289.
26. Hwang, W.-S., Choi, H., and Shin, J. 2020. A mediating role of innovation capability between entrepreneurial competencies and competitive advantage. *Technology Analysis and Strategic Management*, 32(1): 1-14.
27. Ismail, M., and Zainol, F. A. 2018. A review on the evolution and definition of entrepreneurial marketing. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(5): 649-663.
28. Klewitz, J., and Hansen, E.G. 2014. Sustainability-oriented innovation of SMEs: a systematic review. *Journal of Cleaner Production*, 65: 57-75.
29. Li, X., Yang, H., Jia, J., Shen, Y., and Liu, J. 2021. Index system of sustainable rural development based on the concept of ecological livability. *Environmental Impact Assessment Review*, 86: 106478.
30. Long, T.B., Looijen, A., and Blok, V. 2018. Critical success factors for the transition to business models for sustainability in the food and beverage industry in the Netherlands. *Journal of Cleaner Production*, 175: 82-95.

31. Lüdeke- Freund, F. 2020. Sustainable entrepreneurship, innovation, and business models: Integrative framework and propositions for future research. *Business Strategy and the Environment*, 29(2): 665-681.
32. McKelvie, A., Wiklund, J., McMullen, J.S., and Palubinskas, A.P. 2020. A Dynamic Model of Entrepreneurial Opportunity: Integrating Kirzner's and Mises's Approaches to Entrepreneurial Action. *Quarterly Journal of Austrian Economics*, 23(3-4): 499-541.
33. Moroz, P.W., and Hindle, K. 2012. Entrepreneurship as a process: Toward harmonizing multiple perspectives. *Entrepreneurship theory and Practice*, 36(4): 781-818.
34. Põder, A., Lemsalu, K., Nurmet, M., and Lehtsaar, J. 2019. Entrepreneurship education, entrepreneurship competencies and entrepreneurial activities of alumni: A comparison between the engineering and other graduates of Estonian University of Life Sciences, *Agronomy Research*, 17 (6): 2399-2416.
35. Poria, Y., Reichel, A., and Brandt, Y. 2011. Dimensions of hotel experience of people with disabilities: an exploratory study. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 23 (5): 571-591.
36. Postuła, A., and Majczyk, J. 2018. Managers and leaders in need of entrepreneurial competences. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 6(1): 91-103.
37. Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C. M., and Ormston, R. 2013. *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. Sage Publication.
38. Ruszczyk, H.A., Upadhyay, B.K., Kwong, Y.M.C., Khanal, O., Bracken, L.J., Pandit, S., and Bastola, R. 2020. Empowering women through participatory action research in community-based disaster risk reduction efforts. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 51: 101763.
39. Sallam, A.A., Ghamdhan, A.M., and Junoh, M.Z.B.M. 2019. The Effect of Social Capital, Human Capital on Social Entrepreneurial Orientation among Undergraduate Students: Entrepreneurial Awareness as a Mediator. *American Based Research Journal*, 80 (03): 42-59.
40. Santos, S.C., Morris, M.H., Caetano, A., Costa, S.F., and Neumeyer, X. 2019. Team entrepreneurial competence: multilevel effects on individual cognitive strategies. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 25 (6): 1259-1282.
41. Seikkula-Leino, J., and Salomaa, M. 2020. Entrepreneurial Competencies and Organisational Change—Assessing Entrepreneurial Staff Competencies within Higher Education Institutions. *Sustainability*, 12(18): 7323.
42. Stenholm, P., and Nielsen, M.S. 2019. Understanding the emergence of entrepreneurial passion: The influence of perceived emotional support and competences. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 25 (6): 1368-1388.
43. Tehseen, S., Ahmed, F.U., Qureshi, Z.H., Uddin, M.J., and Ramayah, T. 2019. Entrepreneurial competencies and SMEs' growth: the mediating role of network competence. *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, 11 (1): 2-29.
44. Terán-Yépez, E., Marín-Carrillo, G.M., del Pilar Casado-Belmonte, M., and de las Mercedes Capobianco-Uriarte, M. 2020. Sustainable entrepreneurship: Review of its evolution and new trends. *Journal of cleaner production*, 252: 119742.
45. Testa, R., Galati, A., Schifani, G., Di Trapani, A.M., and Migliore, G. 2019. Culinary tourism experiences in agri-tourism destinations and sustainable consumption—understanding Italian tourists' Motivations. *Sustainability*, 11(17): 4588.
46. Vuorio, A.M., Puumalainen, K., and Fellnhofer, K. 2018. Drivers of entrepreneurial intentions in sustainable entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 24 (2): 359-381.
47. Zainol, N.R., and Al Mamun, A. 2018. Entrepreneurial competency, competitive advantage and performance of informal women micro-entrepreneurs in Kelantan, Malaysia. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 12 (3): 299-321.
48. Zhao, H., Seibert, S.E., and Lumpkin, G.T. 2010. The relationship of personality to entrepreneurial intentions and performance: A meta-analytic review. *Journal of Management*, 36(2): 381-404.

Gorgan University of Agricultural
Sciences and Natural Resources

Journal of Entrepreneurship in Agriculture Vol. 8(3), 2021
<http://jead.gau.ac.ir>

Analyzing rural women's entrepreneurial competences: case study of MENARID project in Kermanshah province

S. Nourbakhsh¹, L. Salehi^{2*}

¹M.Sc. student of sustainable Agricultural Extension and Education, Agriculture Extension and Education Department, College of Agricultural & Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran

²Assistant Professor, Agricultural Extension and Education Department, College of Agriculture & Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran

Received: 15/11/2021; Accepted: 10/01/2022

Abstract

Empowering and diversifying rural household income are recognized as vital strategies to protect of natural resources and decreasing environmental degradation, which can be achieved through fostering entrepreneurial competencies among stakeholders. Accordingly, the United Nation Development Program (UNDP) and the Global Environment Facility (GEF) implemented the MENARID project to achieving this goal. One of the grate target communities of the project were rural women. However, the question of what entrepreneurial competencies have been developed in the target stakeholders has not yet been answered. Therefore, the purpose of this study was to analyzing the entrepreneurial competences of the rural women in Bilavar district, Kermanshah, Iran. 17 entrepreneurs were selected as sample using purposeful sampling method until achieving to theoretical saturation. Internal and external validity respectively were achieved using triangulation process and maximum variation technique in sample selection. Findings showed that the expanded entrepreneurial competencies could be classified into three central themes: environmental competencies, personal competencies, and resource acquisition capabilities. Finally, the relationships between the extracted triple competences were presented in the form of a theoretical model as well as suggestions were presented for fostering entrepreneurial competencies in rural women.

Keywords: Entrepreneurial competences, environmental degradation, MENARID project, rural women, content analyzing

*Corresponding author; lsalehi@razi.Ac.Ir

